

Γιατί ο Θεός έφτιαξε τον κόσμο;

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Κατ' αρχάς ας ανατρέξουμε στις βασικές αρχές. Για ποιό λόγο επέλεξε ο Θεός να φτιάξει τον κόσμο; Αυτό είναι ένα ερώτημα στο οποίο δεν υπάρχει απάντηση κι όμως δεν μπορούμε να μην το θέσουμε. Έναν πιθανό τρόπο να απαντήσουμε σ' αυτό το αναπάντητο ερώτημα βρίσκουμε στον άγιο Μάξιμο τον Ομολογητή, όταν στα «Κεφάλαια περί Αγάπης» μιλά για το θέμα αυτό με όρους αμοιβαίας χαράς:

«Ο Θεός, πλήρης πέραν πάσης πληρότητος, δημιούργησε τα πλάσματά του, όχι επειδή Εκείνος χρειαζόταν κάτι, αλλά προκειμένου εκείνα τα ίδια να μπορέσουν να μετάσχουν στην Ύπαρξή Του αναλόγως προς τις ικανότητές τους· Εκείνος δε ο ίδιος να χαρεί με τα έργα του βλέποντάς τα ευτυχισμένα».

Αυτό το οποίο εκφράζει εδώ ο Μάξιμος μιλώντας για αμοιβαία χαρά, ισχύει εξίσου και για την αμοιβαία αγάπη. «Ο Θεός αγάπη εστί», λέει ο Ευαγγελιστής Ιωάννης (Α΄Ιω.4,8). Αυτή η θεία αγάπη δεν είναι εγωκεντρική αλλά αμοιβαία, αγάπη που μοιράζεται ανάμεσα στους μετόχους της. Ο Θεός δεν είναι απλώς μια Μονάδα, αυτάρκης, απομονωμένη, που αγαπά μόνο τον εαυτό της. Ο Θεός είναι Τριάδα: Πατήρ, Υιός και Άγιο Πνεύμα. Τα τρία πρόσωπα αγαπούν το ένα το άλλο, είναι ενωμένα το ένα με το άλλο σε μια διαρκή κίνηση αμοιβαίας περιχώρησης. Ο Θεός δεν είναι απλώς προσωπικός, είναι διαπροσωπικός, δεν είναι απλώς ενότητα, είναι ένωση. Μια από τις χαρακτηριστικές λέξεις που χρησιμοποιούν οι Καππαδόκες για να περιγράψουν την Τριάδα είναι ο όρος “κοινωνία”.

Εάν, λοιπόν, ο Θεός ως Αγία Τριάδα αποτελεί με τον τρόπο αυτό ένα μυστήριο αγάπης που μοιράζεται, τότε η επιλογή Δημιουργίας του Κόσμου είναι απόλυτα σύμφωνη με τη φύση του Θεού, καθώς η Δημιουργία επιτρέπει και σε άλλους - εκτός Εκείνου- να μοιραστούν την κίνηση της Τριαδικής αγάπης. Χρησιμοποιώντας τις λέξεις «η επιλογή είναι απόλυτα σύμφωνη με τη φύση του Θεού» δεν εννοώ ότι ο Θεός ήταν κατά κανένα τρόπο «υποχρεωμένος» να δημιουργήσει τον κόσμο. Αντίθετα, τίποτα μέσα ή έξω από τον Θεό δεν τον υποχρέωσε να προβεί σε μια τέτοια κίνηση. Έδρασε σε απόλυτη ελευθερία. Ο Θεός είναι απαραίτητος για τον κόσμο, αλλά ο κόσμος δεν είναι απαραίτητος για τον Θεό. Σύμφωνα με τη φράση του Ρώσου θεολόγου, πατρός Γεωργίου Φλωρόφσκυ:

«Ο κόσμος υπάρχει. Αλλά η ύπαρξή του οριοθετείται χρονικά. Κι αυτό σημαίνει πως ο κόσμος θα μπορούσε και να μην έχει υπάρξει. Δεν υπάρχει απολύτως καμία ανάγκη για την ύπαρξη του κόσμου... Το μόνο θεμέλιο του κόσμου είναι η ελευθερία του Θεού, η ελευθερία της Αγάπης».

Κι όμως, αν κι ο Θεός δημιουργεί σε απόλυτη και τέλεια ελευθερία και παρά το ότι ο κόσμος είναι κατ' αυτή την έννοια έκφραση της ελεύθερης βούλησής Του, ταυτόχρονα, ο Θεός κατά τη Δημιουργία αποκαλύπτει την αληθινή Του φύση ως Αγάπη. Για να χρησιμοποιήσω την έκφραση του αγίου Διονυσίου του Αρεοπαγίτου, «ο θείος έρως είναι εκστατικός». Ο Αρεοπαγίτης χρησιμοποιεί εδώ την έκφραση “έκσταση” κυριολεκτικά, με την έννοια του “να βρίσκεται κανείς έξω από τον εαυτό του”. Ο Θεός δημιούργησε τον κόσμο, διότι η αγάπη Του είναι «εκχυλίζουσα και διαχεόμενη». Χωρίς αυτή την κατακλυσμική αγάπη ο κόσμος δεν θα είχε υπάρξει ποτέ. Αντί να μιλάμε για Δημιουργία *ex nihilo* (εκ του μηδενός), δεν θα ήταν καλύτερο να μιλάμε για Δημιουργία *ex amore* (εξ αγάπης);

Αν δούμε τη Δημιουργία με αυτόν τον τρόπο, ως έκφραση αμοιβαίας χαράς και αμοιβαίας αγάπης, τότε σίγουρα η όποια θεϊστική αντίληψη περί Δημιουργίας, που θεωρεί το σύμπαν ως τεχνούργημα και τον θείο Δημιουργό ως αρχιτέκτονα ή μηχανικό, δεν μπορεί να μας ικανοποιήσει. Δεν μπορούμε να δεχτούμε μια εικόνα του σύμπαντος ως ένα ρολόι που ο κοσμικός ωρολογοποιός δημιουργεί, κουρδίζει και στη συνέχεια το αφήνει μόνο του να χτυπά. Αυτό είναι σίγουρα λάθος. Σύμφωνα με την προσέγγιση του αγίου Μαξίμου και του αγίου Διονυσίου του Αρεοπαγίτη, η Δημιουργία δεν είναι μία πράξη στην οποία ο Θεός δρα εξωτερικά (εκ των έξω), αλλά μια πράξη μέσω της οποίας ο Δημιουργός εκφράζεται εσωτερικά (εκ των έσω). Ο Θεός δεν είναι μόνο έξω απ' όλα αλλά και μέσα σε όλα. Οι πρώτες μας εικόνες, όταν περιγράφουμε τη σχέση του Θεού με τον κόσμο, δεν θα έπρεπε να είναι εικόνες Εκείνου που δίνει μορφή, μεταβάλλει ή οργανώνει: θα έπρεπε μάλλον να σκεφτόμαστε τον Θεό ως ουσία που κατοικεί εντός και είναι πανταχού και αενάως παρών. Όταν λέμε ότι ο Θεός είναι Δημιουργός του σύμπαντος, αυτό που εννοούμε είναι ότι ο Θεός είναι «πανταχού παρών και τα πάντα πληρών», για να επικαλεστώ τη φράση που χρησιμοποιείται στην ορθόδοξη λατρεία και αναφέρεται τόσο στον Χριστό όσο και στο Άγιο Πνεύμα.

Στενά συνδεδεμένο με αυτό τον προβληματισμό είναι και ένα άλλο θέμα που θα ήθελα να θίξω. Η Δημιουργία θα πρέπει να ερμηνεύεται όχι ως γεγονός που συνέβη άπαξ δια παντός στο παρελθόν, αλλά ως συνεχιζόμενη σχέση στο παρόν. Ο κόσμος υπάρχει διότι ο Θεός τον αγαπά, όχι γιατί τον αγάπησε κάποτε στο απώτατο παρελθόν, στην αρχή, αλλά γιατί Τον αγαπά εδώ και τώρα, αυτή τη στιγμή, όπως και κάθε στιγμή. Δεν θα πρέπει να μιλάμε σε χρόνο αόριστο για τη Δημιουργία

αλλά σε ενεστώτα. Δεν θα πρέπει να λέμε ότι «ο Θεός δημιούργησε τον κόσμο μια φορά κι έναν καιρό, στα παλιά χρόνια», αλλά ότι «ο Θεός δημιουργεί τον κόσμο, με εμένα κι εσένα μέσα του, αυτή τη στιγμή και πάντα». Εάν ο θείος Δημιουργός δεν χρησιμοποιούσε τη δημιουργική Του βούληση, κάθε κλάσμα του δευτερολέπτου, το σύμπαν θα χανόταν πάραυτα στο έρεβος της ανυπαρξίας. Με τα λόγια του αγίου Φιλάρету Μόσχας, «όλα τα πλάσματα ισορροπούν πάνω στον δημιουργικό λόγο του Θεού, σαν να ήταν μια γέφυρα από διαμάντια. Πάνω τους στέργει η θεία απεραντοσύνη και κάτω η δική τους μηδαμινότητα». Αυτός ο δημιουργικός λόγος του Θεού, που αποτελεί τη «γέφυρα από διαμάντια» του αγίου Φιλάρету, είναι ένας λόγος που δεν εκφέρεται μια και μοναδική φορά, αλλά διαρκώς· ένας λόγος που ειπώθηκε χθες, σήμερα και θα επαναλαμβάνεται πάντα μέχρι τη συντέλεια του κόσμου (Ματθ. 28, 20).

Ως κτίση του Θεού, ο κόσμος είναι εγγενώς καλός: «Ο Θεός είδε τα δημιουργήματα Του και ήταν όλα πάρα πολύ καλά»(Γεν.1,31). Είναι όμως ταυτόχρονα και ο κόσμος της Πτώσης. Ένας κόσμος σπασμένος, συντετριμμένος· κατεστραμμένος και παραμορφωμένος από την αμαρτία· την αρχέγονη αμαρτία των προγόνων μας, αλλά και από τις προσωπικές αμαρτίες του καθενός από εμάς. Όπως λέει ο απόστολος Παύλος, ολόκληρη η κτίση είναι «υποταγμένη στη φθορά» και «κραυγάζει από πόνο» περιμένοντας την ώρα που θα μετάσχει στην ελευθερία(Ρωμ. 8,20-22). Κι όμως η πτώση δεν είναι ολική. Η κτιστή φύση, ακόμη και στην πτωτική της κατάσταση, εξακολουθεί να απηχεί τη μυσταγωγική παρουσία του Θεού. Αν και η ομορφιά της είναι ατελής, ο κόσμος παραμένει όμορφος. Μπορούμε πράγματι να πούμε αυτό που λέγεται καθημερινά στον Εσπερινό, «θαυμαστά τα έργα σου Κύριε».

Ο ανώνυμος συγγραφέας του ρωσικού κλασικού κειμένου του 19^{ου} αιώνα, με τίτλο *Οι περιπέτειες ενός Προσκυνητή*, τονίζει εμφαντικά την εγγενή καλοσύνη και ομορφιά του κόσμου. Καθώς, περιπατούσε μέσα στα ατέλειωτα δάση με την προσευχή του Ιησού στα χείλη, ο προσκυνητής ένιωσε την καρδιά του να πλημμυρίζει από αγάπη για όλους τους ανθρώπους και όχι μόνο γι' αυτούς αλλά και για ολόκληρη την κτίση: «Όταν... είχα προσευχηθεί με όλη μου την καρδιά, τα πάντα γύρω μου έμοιαζαν υπέροχα και θαυμαστά. Τα δέντρα, το χορτάρι, τα πουλιά, η γη, ο αέρας, το φως, έμοιαζαν να μου λένε πως...όλη η κτίση προσευχόταν στον Θεό δοξολογώντας τον. Έτσι έγινε και μπόρεσα να καταλάβω αυτό που η Φιλοκαλία ονομάζει γνώση της ομιλίας όλων των πλασμάτων». Η εμπειρία του εκείνη τη δεδομένη στιγμή, δεν ήταν παραίσθηση αλλά αυθεντική επίγνωση της πραγματικής φύσης του κτιστού κόσμου.

(Μητροπ. Καλλίστου Γουέαρ, «Αρχή ημέρας», εκδ. Ιερόν Προσκύνημα Αγ. Γεωργίου του εν Ιωαννίνους, Ιωάννινα 2007, σ. 13-19).